

TERESA DEUNA GORPUTZ ETA ARIMA

Teresa Deuna, itzez eta idatziz, nun-naiko izkuntzetan izan da goratua. Au Jainkoak Berak bakarrik dakian arren, Andra Maria'z beste, emakumerik gorenengotzat jo izan dogu ez gitxitan, giza-itzez ezin daikegu garbian ukatu. Bere aurrean, izan be, txiki ta aundi burua makur-azo bearrean aurkitzen gara.

Olako emakumea, jarrai-bide legez begien aurrean ipiñi oi yakuna, barru ta kanpo zelakoa dan jakin-naia berez-berezkoa da. Barrutik zelakoa dan jakitea ez yaku gaitz, bere liburuak, ugariak atan be, irakurri ezkerro. Eta azal aldetik onela marrazten dausku Jose Deunaren Maria karmeldar Amak «Solosalldiak» deritxon liburuan.

«Santa au —diño— gorputzez aundi geiago zan txiki baiño; gazte-egunetan txit liraiña zalakoaren entzutea ba-eukan, eta orrela emoten eban gaiñera bere azken urteetaraiño. Aren arpegia etzan geientsuena, eta bai oi-ez lakoa ta samurra; ezin daiteke esan biribil ala luzanga zanik; inguru-birak bardintsuak, bekokia zabala ta ondo neurtua, eder-ederra; begigain eta betoskolak, gorrizka ta illunak, luze ta pizkat uztaituak; bizi, baltz biribillak, noski, ez aundiak, baiña bai ederto egokituak. Surra biribilla, ta eskumako begar-guriñak gorantz begira, bekaiñetaraiño gitxituz doazala, betarte gozo nasaia

egiñik; goi-puntea borobilla ta apur bat beerantz makurtua; sur-
loak, txiki uztaituak, eta dana arpegitik urrindu gabea».

«Ez da errez —dirausku aurrera jarraituz— ortan daukan osor-
suna osorik margoztea: aoa, neurri onekoa; goiko ezpana, meia
arteza, bekoa lodia ta zerbait jausia, kolore biziz ta lerdin-jan-
Alakoa zan aren arpegi ta betarte guztia, urteetan aurreratua izan
be, eta gaixoa ia beti, atsegingarria begientzat, eder aotik erion auzo
keiñu ta eskuketa apaiñez ornidua. Lodia argal baiño geiago, eta
soin-atal guztietan ondo egokitu ta erazkoa; esku politak, nabe-
txikikak; arpegian, ez er aldetik, iru orban, garijo pitin lez, zuzen-
bata-bestetik, ao azpitik zear; au zan aundiena, eta bestea ao
surraren tartean, urrago goitik beetik baiño».

Gitxi gorabera onelaxe dogu Teresa Deuna gorputz aldetik begi-
ratu ezkerro. Eta arimaz, zelakoa ete zan? Aren egiñak eta idaz-
doguz orren ezaugarri ta erakusbide ederrenak. Ainbat komentu
ebazan, Jainkoaren aintzarako; ainbat liburu ondu zituan, guztia
onerako. Zer adierazten dausku onek? Etzala edozelango emakume
buruz argia ta ganoraz trebea baiño. Gizaki arrigarria nunbait.

Adimenez bizia zan, ederra eriona ezpaiñez. Irudimen urdurik
egaz arrapatzen ebazan aurrez-aurre autuan eukazanen esan naiten
etzan alan be zuzenbidezko muketatik aldendu oi zana. Alaiia zan
eta alaitasun au ez eroian biotzean bakarrik, artu-emonan eukan guri-
kaz banandu ta zatitzea be atsegin yakon; gozo ta samurra zan
laster irabazi oi zituan biotzak, noiznai ta nainundik erion maita-
ta gatzaren ederrez, edozein arima —jakintsuenak naiz ez-jakiñenak—
Jainko-maitasun galdatan urturik.

Aula zan arren, gaixoti ta min-ontzi, aspertu barik lanari egi-
eutsen bere bizitzaldi guztian, itzez, otoitzez eta liburuz Jainkoaren
erreñua zabaltzen. Asko be askoren adimenak argi-azorik eta ma-
-naiko oiturak ederturik, lan txalogarri osotu euskun Eliza barruan
etzen egundo eragozpenen eta oztopoen aurrean kikildu, ezta oillor-
be; etzan atzera egitekoa. Andrazko zala gizonetzko zirudian, indar-
ta biotz bipilleko.

Asmotsu zan, bere itzetatik eta egiñetatik atera daikegunez; barre-
-bizitzari dagokiozan auzi ta gauzarik ezkutatu ta mistikuenak azala
euskuzan: etzan ikasketa ta estudio sakonik egiña, baiña arlo orretan
ots, barne-bizitzako gaietan jakitunen artean jakitun agertu yakita

eta agertzen yaku; aspertu barik irakurri, ikasi ta eguneroko expe-
rientziz, Jainko-jakintzan batez be eskola aundikoak ziranakaz ar-emo-
nean jardunik, goi-jakituriaren gaillurreraiño igon zan, eta, zer diñoan
ez dakiala diñoskunagaitik, iñok esan ez dituan legez esaten dauskuzun
jainkozko gauzak.

Garbi ariman lez gorputzean, garbia izan yakun lumaz bota eba-
zan lerro guztietan be. Gure, aratz adierazten ditu esku artean dara-
biltzan zerak; leun, samur ta ezti diño esan nai dauana, idazle ja-
kintsu askok baiño bizi, argi ta leunago, esan be. Idazkera dotore,
apain eta eskertsuan idazten dau, itz-alkartze ta joskera bikaiñez,
irakurlearentzat ulerkor, atsegingarri.

Eta biotza? Osotzen doguzan idaz-lanetan dardaraz geratu oi dira
batez be gure biotz-zatiak, arnasa ta zauskadak, eta Teresa Deunaren
liburuetatik errez atera leiteke aren biotza zabala ta aundia zala,
bizkorra, bizi ta leuna, suar ta oldar aundikoa; beti, alan eta guzti
be, errazoiaren menpeko. Maitasuna errez izan oi zan aren jaun eta
jabe; gatzetan beintzat au zan bere goiburu: «Maitatu ta maitatua
izan». Irakur eizue berberak ondu eban Bizitzea, lenengo ataletan
eta ez dozue ortaz dudaren izpirik izango. Maitasunak darabil biotza,
ortarako da-ta, baiña maite-su garbirako. Teresa'rena etzan sekula be
loitu, berez bait zan zindo, garbi, txukun. Eta, berak diñoskunez,
«ez eban nai iñok Jauna bere erruz iraindu egianik».

Erregiña izateko jaio zan, diño idazle batek, eta erregiña izan
zan; neskuts, birjiña izateko jaio zan, eta Kristok emaztetzat artu
eban; jakitun izateko jaio zan, eta Elizak bere irakatsizko janariaz
erakutsi daigula eskatzen dautso; olerkari jaio zan, eder-zale, ta
Jainko maitasunezko olerkari-eme bikain izan yakun; maite izateko,
eta Jainkoak, maitasunez, alderik alde igaro eutsan biotza; len-ema-
kume izateko jaio zan, eta munduko emakume idazleetatik bera dogu
balio geienez ornidua.

Biotzez ez-ezik —esan dogu— adimenez be eder da Teresa Deu-
na. Arrigarria, izan be, aren adimen kemena. Egia dau janari adi-
menak. Ispillu dogu, egia dizditzen dana; ispillua argiago ta krista-
lean ber-sortzen dan irudia dizditsuago, dudarik bage. Ispillurik diz-
tikorrenetarikoa zan Teresa, ulermen argitsuz: jainkozko egia nabar-
mendu zan bertan, lekaime azkarraren adimena jainkozko eguzkitan
ipiñirik.

Ez eban ak Teolojirik ikasi, mistika arazoan orraitino bera dogu maixuen maixu, Elizako Irakasle errime. Biotz-teoloji da mistiketa, gure barrua garbitu, argitu ta Jainkoaz batzen dauana. Eder da egia, eder maitasuna, batez be Jainkoagandikoa bada. Egiak egia dakar, maitasunak ona sortzen: munduan aurkitu daiteke egia ontasun barik, baiña inoiz bere ez ontasuna egi barik, ona egiaren atzea bait da.

Egiak, beraz, frutu bezela ona dakar. Eta auxe izan, zalantzarik bage, Teresa Amaren mistika, barru-bizitza. Ez itza bakarrik, ez geldirik egotea. Egille da Teresa'ren biotza, maitasunezko egille amorratua. «Ez, aitzak, Jaunak egiñak gura dauz», diñotse bere monjatxoai. Jaunaren mesedez beterik egonda be, lanari ekin bear dautso arimeak.

Emakume dogu Teresa, biotzez aundi ta buruz argi. Zuura emakume lez, oso zuura Jaunagaz. Maitekorra guztiz; bizi zala, ez ilteak kendu oi eutson bizia. Maite suten ondatua bizi zan, ez gero giza-maitasun osiñean, Jainkozko ar-emonezko bizitza leun gozoan baiño. Aren maite sastadak eta suzko oldarrak berak itxitako liburuetakoko idatzietan agertzen yakuz inun baiño obeto: gaur be, irakurriaz bakarrik, su ezarten dabe idatziok. Berez zan samur leuna, eta Jainkogazko artu-emonean askoz samur fiñago biurtu yakon maitasun ori. Eta bizitz-aldia luze eritxiz, onela abesten dausku:

«Ai!, au biziaren luzea!
Erbeste onen minkorra!
Espetxe ta kate oneitan
esturik bizi bearra!
Noiz urten-zain nagola soilki
damost oiñaze gogorra».

Arima maitez minuaren garraxi latza. Bai, eriotza eban opa Jainkoa ikusi ta oso-osorik euki guratan.

Baseta